

EKOKUNNISTA ÖKYKUNTIIN

Kontinen, Esa & Litmanen, Tapio (toim.): Ekokuntia ja ökykuntia. Tutkimuksia ympäristönhallinnan paikallisesta eriaikaisuudesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 1996. Yhteiskuntatieteiden, valtiopin ja filosofian julkaisuja 6.

Johdanto

Kestävän kehityksen toteutumisen lähtökohdista on yhteiskuntapolitiikan perspektiivistä epäilemättä se, ettei pelkkä ympäristönsuojelu riitä, vaan ympäristö- ja luonnonvarakysymykset on integroitava kaikkien päätöksentekoon ja yhteiskunnalliseen ohjaukseen. Lisäksi ihmisen on hallittava suhteensa luontoon kokonaisuudessaan kestävän kehityksen edistämiseksi. Seuraavaksi herää luonnollisesti kysymys, onko ympäristötietoisuus saavuttanut esimerkiksi maaseudun paikalliset yhteisöt ja päätöksentekorahteet tai miten ympäristönhallinta tai sen puute rakentuvat sosiaalisesti maaseutumaisissa ympäristöissä. Tämän keskustelun viitoittamaa tietä jatketaan Esa Konttisen ja Tapio Litmanen toimittamassa teoksessa »Ekokuntia ja ökykuntia». Tutkimuksia paikallisen ympäristönhallinnan eriaikaisuudesta». Tutkimuksen lähtökohta on siinä, että ekologinen modernisaatio etenee juuri paikallisissa toimintaympäristöissä, mutta vaihtelevin käytännön ja eriaikaisesti. Eriajaisuutta esiintyy myös yhdyskuntien sisällä. Tällöin jokin osajärjestelmä voi omata vahvan ekologisen suuntautumisen ja toinen voi toimia sen vastaisesti. Kirjan tutkielmien yhteisenä tavoitteena on juuri kartoittaa tätä eriaikaisuutta ja analysoida ympäristönhallinnan paikallisen määräytymisen joitakin puolia. Tätä tekijät tarkentavat edelleen siten, mitä ympäristönhallinnan paikallinen eriaikaisuus on, millaisia ilmuksia ja minkälaisia paikallisia tekijöitä ja rakenteita löytyy eriaikaisuuden taustalta ja voidaanko kirjavuudesta löytää säännönmukaisuuksia. Nimestään huolimatta kirjaa ei tule kuitenkaan mieltää tietyistä rajatusta näkökulmasta hallinnolliseksi, sillä paikallisella ympäristöorientaatiolla tekijät viittaavat kahteen näkökulmaan: ensiksi mielenkiinto kohdistuu juuri paikallisen hallinnon ja päätöksentekojärjestelmän tavoitteenasette-

luun sekä toiseksi, että hallinnon tavoitteita ei voida määritellä huomioimatta laajemmin paikkakunnan kulttuurisia, sosiaalisia ja taloudellisia rakenteita. Lähestymistapa kirjassa on sosiologinen.

Näistä lähtökohdista ammentava tutkimustehtävä on sangen mielenkiintoinen, sillä monet kehittämispyrkimykset ovat vahvasti sidoksissa paikallisten traditioiden tuntemukseen. Paikallinen taso onkin lopulta se taso, joka muutokset ottaa vastaan. Paikallisen tason merkitys on myös siinä, että siellä on viime kädessä se kokemus ja tietämys, jotka ohjaavat paikallisen tason kehittämispyrkimyksen menestyksellisyys. Ympäristölainsäädännön kehittymisen näkökulmasta vuoden 1994 syyskuussa voimaan tullut YVA-laki edustaa juuri yhtä käännepestettä pyrkimyksissä paikallisten ympäristöjen hallintaan. Tätä tukee osaltaan yksittäisten hankkeiden arviointimenettelyä koskevien säännösten lisäksi säännös, jonka mukaan ympäristövaikutukset on selvitettävä myös sellaisten suunnitelmien ja ohjelmien kohdalla, joiden toteuttamisella saattaa olla merkittäviä ympäristövaikutuksia. Paikallistason merkitys heijastuu erityisesti aluekehittämissuunnitelmien ympäristövaikutusten arviointiin kohdalla, jolloin arviointia on kehitettävä nimenomaan alhaalta ylöspäin lähtevän suunnittelu- ja kehittämisedologian pohjalta. Tällöin jo seudullisten ja erityisohjelmien laadinnassa kiinnitettäisiin huomiota toiminnasta mahdollisesti aiheutuviin ympäristövaikutuksiin.

En käsittele seuraavassa yksityiskohtaisesti kaikkia kirjassa esitettyjä näkökulmia luku luvulta, vaan enemmänkin yleisluonteisesti sen suhteen, miten ne onnistuvat selkiyttämään tutkimustehtävässä asetettuja tavoitteita ja tuomaan ennen kaikkea uusia näkökulmia usein melko värittömäänkin yhteiskuntatieteelliseen ympäristökysymyksiä koskevaan problematisointiin. Markkinoille on viime vuosina tullut yhä enemmän ympäristöasioita muodossa tai toisessa käsitteleviä teoksia, joiden uutuusarvo on kuitenkin useassa tapauksessa ollut varsin vähäinen. Erilaisista ympäristöliikkeistä, ideologioista ja kestävän kehityksen eri dimensioista on esimerkiksi kirjoitettu aina kyllästymispisteeseen asti. Kuitenkin on jäänyt kaipaamaan selkeitä toimenpideehtotuksia siitä, miten esimerkiksi mikro-, mezzo- tai makrotason hallintoa tulisi kehittää sen suhteen,

että suunnittelun kaikissa vaiheissa turvattaisiin ympäristöasioiden riittävä käsittely. Tarkastelutapa kirjoituksessani on finanssihallintotieteellinen eli miten kirjoittavat kykenevät käsittelemään paikallista eriaikaisuutta hallinnon ja talouden viitekehystä. Kuten kirjoittajat esittävät, hallinnon tavoitteita ei voida määritellä ja konkreettisia toimenpiteitä toteuttaa huomioimatta paikkakuntien erilaisia sosiaalisia, kulttuurisia ja taloudellisia rakenteita. Aluksi katsaus kirjan sisältöön, kirjan perusongelmat ja yleisarvio siitä.

Kirjan sisältö

Sisältönsä puolesta kirja koostuu itsenäisistä osahankkeista, joita sitoo väljästi yhtenäinen kehysteema eli ympäristöhallinnon paikallisuus, paikallisen ympäristöhallinnon rakentuminen. Kaikille kirjoituksille on ominaista kohdentuminen Keski-Suomeen. Näiden kirjoitusten pohjalta teos voidaan jakaa kolmeen eri osaan. Teoksen ensimmäisessä osassa ympäristökysymyksiä lähestytään pääasiallisesti hallinnon näkökulmasta. Kirjoittelu aloittaa Matti Nieminen tarkastelemalla sitä, minkälaiseksi rantojensuojeluproblematiikka on kunnissa muodostunut eli mistä rantojensuojeluohjelmasta on nähty olevan kysymys. Lähtökohdista tarkastelussa on ympäristöministeriön kesäkuussa 1990 julkistama rantojensuojeluohjelma, jossa pyydettiin kaikilta ohjelman piiriin kuuluvilta kunnilta ilmaisemaan näkemysensä ohjelmaehdotuksesta. Kirjoituksessa käsiteltäviä teemoja ovat kysymys asianosaisuudesta, kysymys kunnan ja valtion suhteesta maankäytön suunnittelussa sekä luontonaikokulma. Niemisen sanoman voi kiteyttää siten, että rantojensuojeluohjelman suunniteltiin ympäristöministeriössä liian keskusjohtoisesti eikä paikallisen tason toimijoita otettu mukaan suunnitteluun. Tämä aiheutti sen, että kunnissa suojeluohjelman toteuttamiseen suhdauduttiin varsin kriittisesti. Nieminen edelleen toteaa, että se kuka rantojenkäyttöä koskevat päätökset lopulta tekee ei sinällään ole oleellista, vaan se, että suunnittelua toteutetaan yhtäläisten, valtakunnallisten hyväksytyjen arvojen mukaan.

Seuraavassa artikkelissa Päivi Lahdenmäki erittelee kestävän kehityksen kuntakokeilua Sumiaisissa verraten sen tuloksia toisen kokeilukunnan, Padasjoen vastaavaan

kokeiluun. Artikkelissa Lahdenmäki problematisoi mm. kestävän kehityksen ongelmallisuutta, eri ulottuvuuksia ja suorittamiensa teema-haastattelujen pohjalta sitä, millainen tulkinta kehityksen kestävyydelle annettiin lähemmin emt. kunnissa. Osuvinta antia Lahdenmäen analyysissä ovat kaikkiaan haastattelujen näkemykset siitä, mitä asioita kestävän kehityksen kokeiluun tulisi sisällyttää ja mitä kestävä kehitys heidän mielestään on. Tuloksissa tuli mm. ilmi, jota jaoteltua voidaan ehkä yleisemminkin käyttää hyväksi kuvattaessa suomalaisten ympäristöasenteita, että osalla vastaajista (erityisesti miehillä) on kestävään kehitykseen selkeä elinkeinopoliittinen ja talouden kasvua korostava näkökulma näkökulma, kun taas osa vastaajista (erityisesti naiset) asettaa selkeämmin tulevat sukupolvet etusijalle. Kolmantena ryhmänä korostuu ympäristön etusijalle asettajat, johon sijoittuu sekä mies että naisvastaajista kolmannes. Miksi kestävän kehityksen kuntakokeilu otettiin paremmin vastaan Sumiassa kuin Padasjoella selitettiin Lahdenmäen mukaan paikallisen kulttuurin suuren merkityksestä erojen ymmärtämiseksi. Yhteisöllisyyden kehittymiselle on Sumiassa ollut vahvat perinteet, jotka ovat osaltaan toimineet vahvana maaperänä ns. »suminismien» kaltaisen ideologian kehitykselle, jota ovat edelleen täydentäneet asukkaiden väliset kiinteät sosiaaliset vuorovaikutusverkot.

Ensimmäisen osan päätösartikkelin muodostaa Kimmo Saariston artikkeli kuntien ympäristönsuojelusihteerin asemasta ja mahdollisuuksista toimia ekologisen näkökulman esilletuoina monien osin ristiriitaisenkin vaateiden näkökulmasta. Osuvasti Saaristo kysyykin, onko ympäristösihteerin ns. räksyttävä koira vai vakiokalustoa? Kuten saattaa odottaa, monissa kunnissa ympäristöhallinnon asema on sangen vakiintumaton ja ympäristöasioista vastaavan virkamiehen tehtäväkenttä hyvin monipuolinen kuten myös koulutustausta. Saariston tekemät asiantuntijahaastattelut osoittavat niin ikään sen, että useimmiten viranomaisten suhtautuminen ympäristönsuojeluun on sangen myönteistä, mutta yllättävää kyllä, kunnan johdon suhde usein varsin kielteinen. Lisäksi ympäristönsuojelusihteerin työssä korostuu selvästi ihmisen viran takana, jolloin ympäristösihteerin toiminnan perusteluja ja legitimitettiin on lähdeittävä toi-

minnasta itsestään, ei vahvan ammatillisen statuksen turvin. Varsin mielenkiintoista on Saariston problematisointi sen suhteen, millaiseksi tulisi ympäristönsuojelusihteerin professionaalinen status mieltää.

Teoksen toisen osan painopiste on ympäristöä koskevassa vapaaehtoisessa kansalaistoiminnassa. Vaikkakin erilaisista ympäristöliikkeistä, paikallisista ympäristökamppailuista ja -aalloista on saatavilla varsin runsaasti kirjallista materiaalia, niin kirjoituksissa kansalaisten ympäristötoiminnan (tiettyjen spesifien ryhmien näkökulmasta) rakentumista ja merkitystä tarkastellaan nimenomaisesti sen suhteen, mitä se implikoi paikalliselle ja alueelliselle ympäristöorientaatiolle, ja siten kiinteästi tiiviisti tutkimustehdään liittyvä ja kirjan uutuusarvoa lisäävä seikka. Kansalaistoimintaan liittyvän keskustelun aloittaa Ilkka Virmasalo tarkastelemalla uudistuvan luonnonsuojeluliikkeen suuntakamppailua 1970-luvun Suomessa. Kirjoituksessa tuodaan esille vuonna 1938 perustetun Suomen luonnonsuojeluyhdistyksen kehitysvaiheet kohti Suomen luonnonsuojeluliittoa kytkien tarkastelu edelleen 1970-luvun opiskelijaradikalismiin. Lisäksi tarkastellaan Keski-Suomen luonnonsuojeluyhdistyksen kehitysvaiheita ja suomalaisessa luonnonsuojelussa käytyä ideologista vastakkainasettelua. Virmasalon analyysi osoittaa, kuinka monien ristiriitojen »repimään» ympäristöliikkeiden taistelu vallasta on Suomessa ollut. Vaikka artikkeli on kokonaisuudessaan tärkeä ja mielenkiintoinen, se ei jollain tavoin istu kirjan yleisperspektiiviin. Paikallistason näkökulma jää etäiseksi kirjoittajan syntetisoivasta yrityksestä huolimatta.

Puhuminen ydinvoimasta ja -jätteistä herättää tunnetusti runsaasti keskustelua puolesta ja vastaan. Tähän problematiikkaan pureutuu Tapio Litmanen selvittäessään ydinjätteiden mahdollisilla loppusijoituspaikkakunnilla vallitsevaa tilannetta. Tutkimus toisensa jälkeen onkin vahvistanut, etteivät ihmiset halua ydinjätteitä omalle takapihalleen (ns. NIMBY-ilmiö, engl. not in my backyard). Lähtökohtana NIMBY-ilmiön teoretisoinnissa Litmasella on kuitenkin näkemys, että vastustuksen ja kannatuksen erittelyn lisäksi tarvitaan syvällisempää ymmärtämistä paikallisesta näkökulmasta. Litmasen analyysissä tulee varsin seikkaperäisesti esille, kuinka monilla eri perusteilla ydinjätteiden tu-

loa omalle paikkakunnalle vastustetaan. Paikkakuntakohtaiset erot ovat niin ikään huomattavat, mutta yleissävy negatiivinen. Eurajoki tekee tässä suhteessa kaikkein jyrkimmän poikkeuksen, jota Litmanen selittää juuri kulttuurisilla tekijöillä todeten, että ydinoimatoimisuus on hallinnut Eurajokea jo pitkään ja TVO on suurena veronmaksajana rahoittanut paikkakunnan elinkeinoelämää ja kunnallistaloutta. Teoksen toisen osan päätösartikkelin muodostaa Esa Konttisen kirjoittama luku »Taistelu vuoresta» johdetaan lukijan Vaarunvuoresta käytyyn pitkäaikaiseen ympäristökamppailuun Korpilahdella. Kiista puhkesi 1970-luvun alussa, kun Imatran Voima julkisti rakentavansa alueelle yö- ja päiväsaikojen hintaeroa hyödyntävän pumppuvoimalaitoksen. Tämä sai aikaan voimakkaan kansalaisliikkeen syntymisen, jonka eri kehitysvaiheita artikkelissa seurataan. Tarkoituksena on analysoida juuri kiistakysymyksen muotoutumiseen vaikuttaneita yhteiskunnallisia ja paikallisia prosesseja ja rakenteita. Luku tuo varsin selkeästi esille sen, kuinka Vaarunvuoren kiistassa kulminoituvat monet paikallisen tason päätöksenteon ongelmat. Kysymys on Konttisen mukaan osaltaan siitä sosiaalisesta, kulttuurisesta ja intressiympäristöstä, jossa kunnan virkamiehiä ja luottamuselimiä toimivat suuria taloudellisia ja luontoarvoja koskevasta ympäristökysymyksestä päättäessään.

Teoksen päätösartikkelissa Konttinen ja Litmanen tekevät syntetisoivan yrityksen hahmottaa ympäristöhallinnon paikallista eriaikaisuutta Suomen maaseutukunnissa. Tässä luvussa on mielestään kirjan suurin anti, jossa tiivistämällä aikaisemmissa luvuissa esitetyt näkökulmat kyetään johdattamaan lukija uusille ajattelunurille. Luvussa kirjoittavat konstruoivat eräänlaisen kaavion, jonka pohjalta jokainen kunta voi pyrkiä tunnistamaan itsensä sen suhteen, mikä on kunnan suhde ympäristökysymyksiin eli onko kunnan maailmankatsomus environmentalistinen vai ympäristönnriistaa korostava ja toiseksi onko kunnan suhtautumistapa kuntalaisiin kumppanuus- vai hallintoalamaisajatteluun perustuva. Tätä tekijät konkretisoivat luomalla seitsemän erilaista kuntatyyppiä ympäristöajattelun näkökulmasta. Lopuksi Konttinen ja Litmanen tekevät rohkean esityksen tiivistämällä paikallishallinnon kehittämiseksi asetettavat haasteet tuoden esille toimivan kumppanuuden

rakentamisen tärkeyden kuntahallinnon ja paikallishallinnon asukkaiden välille. Lisäksi korostuu sekä kirjassa useaan toistunut näkemys, että paikallinen taso tulisi saada mukaan hankkeiden suunnitteluun ja ympäristöhallinnon tulisi saada kunnissa vakiintuneempi asema. Tuskin kukaan voikaan kieltää, etteivät nämä esille nostetut kysymykset ole relevantteja ympäristöasioiden hoitamisen (hallinnoinnin) näkökulmasta.

Kirjan perusongelmat

Kirjassa pystytään johdattamaan lukija siihen reaali maailmaan, joka epäilemättä valitsee analyysoitaessa ympäristöhallinnan paikallista eriaikaisuutta. Taloudelliset intressit ovat siis väistämättä mukana myös ympäristöasioita koskevassa päätöksenteossa. Lisäksi kuva paikallisesta ympäristöhallinnosta on kaikkea muuta kuin yksiselitteinen. Vaikkakin kirja on tärkeä ja mielenkiintoinen, siinä on myös monia puutteita, jotka heikentävät sen arvoa. Ensinnäkin olisi toivonut kirjaan enemmän teoreettista syvyyttä, sillä aineksia siihen olisi runsaasti ollut. Toisaalta tekijöiden tarkoitukseen lienee ollutkin enemmän keskustelua kuin tarkemmin spesifioida näkemystensä teoreettista sisältöä. Jokatapauksessa kirjan alussa olisi toivonut ehkä lyhyenkin katsauksen alueellisen kehittämisen luonteeseen ja edelleen niihin kehittämistenseluihin, joiden mukaisesti ohjelmaperusteisessa aluepolitiikassa operoidaan. Laki alueiden kehittämisestä tuli voimaan 1.1.1994, jonka tavoitteena on juuri edistää alueiden omaehtoisia kehittämistä ja tasapainoista alueellista kehitystä. Tässäkin suhteessa korostuu juuri alueiden eriaikaisuus eli omien paikallisten resurssien mobilisointi ja hyväksikäyttö, toiminta ei ole enää keskitetty vaan desentralisoitunutta, omista paikallisista yhteisöistä lähtevää ja tavoitteena on kvantitatiivisen kasvun sijasta kvalitatiivinen joustavuus. Uuden aluekehityslain myötä aluekehitysvastuu on niin ikään valtiolla ja kunnilla yhdessä. Varsinaisina aluekehitysviranomaisina toimivat kuntapohjaiset maakunnan liitot, jolloin maakunnilla on ohjelmien toteuttamisessa ja valmistelussa keskeinen rooli (vrt. myös vuonna 1995 perustetut 13 alueellista ympäristökeskusta). Kaikki emt. muutokset ovatkin nähdäkseen relevant-

teja kysymyksiä paikallisen ympäristöhallinnan viitekehystä. Puhutaanhan kirjassa useaan otteeseen paikallisen päätöksenteon luonteesta ja sitä leimaavista ongelmista. Tämän empiriisen katsauksen ohella olisi voinut lyhyesti esittää, mistä alhaalta ylöspäin lähtevässä kehittämis- ja suunnitteluajattelussa on teoreettisesti problematisoiden kyse (esim. Stöhr 1981).

Kirjassa puhutaan kommunikatiivisen, vuorovaikutteisen suunnittelun kehittämisen merkityksestä. Tällaiselle toiminnalle on Konttisen mukaan ominaista juuri päämäärien ja keskeisten sisältöjen peittelemätön esilletuonti samoin kuin niistä johdettujen keinojen avoin ilmaiseminen. Tämän on epäilemättä tärkeä näkökulma, sillä kestävä kehityksen toteutumisen edellyttää esimerkiksi kunnan toiminnossa sektorirajat ylittävää yhteistyötä ja vuorovaikutusta eri intressipiirien välillä. Tässä yhteydessä tekijät olisivat kuitenkin voineet spesifioida, mistä suunnittelun traditiosta tässä on lähemmin kysymys, sillä epäilemättä he viittaavat juuri suunnittelun kriittiseen traditioon, jonka kehittämisessä Jürgen Habermasin on ollut tärkeä rooli. Nykyisin puhutaan yleisemmin suunnittelukeskustelun »kommunikatiivisesta käännteestä», mutta vaikutteensa se on juuri saanut habermasilaisesta kommunikatiivisen rationalisuuden ja arvodiskurssin ideasta. Alueellisen suunnittelun näkökulmasta Habermasin ajatuksia on edelleen oivallisella tavalla tulkinnut nähdäkseen Pats Healey (esim. 1993; 1996; ks. myös Forester 1989) tuodessaan esille ns. »inklusionaarisen strategiamallinsa» alueellisten strategioiden muodostamiseksi. Tavoitteena siinäkin on formuloida ns. strategiamalli, joka on demokraattinen, ja johon kaikki pääsevät vaikuttamaan. Näitä kysymyksiä kirjoittajat olisivat voineet syventää lyhyellä keskustelulla suunnittelun paradigmoista tarkentuen edelleen Habermasin formuloiimiin ajatuksiin ja häntä tulkinneisiin kirjoittajiin. Ottaen huomioon kokonaisuudessaan kantaa teoreettis-metodologisiin lähtökohtiin kirjoittajat sulkevat pois monia hedelmällisiä aihealueita, jotka olisivat kuitenkin tuoneet syvyyttä esitetyille näkökulmille. asiat esitetään liian pelkistetysti. Tältä osin myös kirjan päätösartikkelissa esitetyt hallinnon kehittämiselle asettavat haasteet ovat kriitikkille alttiita, vaikkakin sinänsä relevantteja. Kirjoittajien puolustukseksi on tosin todet-

tava, että pelkona liiallisessa teoretisoinnissa on se, että kavennetaan lukijapiiri pelkästään tutkijoiden varaan. Hyväksyttäköön siis populistiset tavoitteet!

Paljolti jo edellä kuvattuun liittyy seuraava kritiikin aihe, sillä lähtökohtana ympäristötietoisessa alueellisessa (esim. paikallisen kumppanuuden) kehittämisessä on vuorovaikutukseen liittyvien verkostojen kehittäminen (verkostoja verkostoitumiseen), jotka osaltaan toimivatkin kommunikatiivista kapasiteettia lisäävänä tekijänä. Tällä haluan korostaa sitä, että alueellisille toimijoille on tyypillistä heterogeenisyys, kuten kirjassa tuodaankin esille. Verkottumiskehityksen oleellinen merkitys on siinä, että tällöin kapeat hallintorajat ylittyvät, ja että julkisten sekä yksityisten toimijoiden yhteistyö tehostuu. Käytettäessä verkostoja yleisenä metaforana niillä viitataan useimmiten hajautettuihin, monimutkaisiin ja usean toimijan ei-hierarkkisiin sosiaalisiin järjestelmiin. Kirjassa verkostoteoreettista ulottuvuutta ei juurikaan tuoda esille pelkistyen lähinnä sivulla Lahdenmäen esittämään (ks. myös sivu 272) näkemukseen, että Sumiaisisa kestävä kehityksen kuntakokouksen onnistumisen mahdollisti juuri kiinteiden sosiaalisten verkostojen olemassaolo. Toisaalta sivulla 240 tuodaan esille Arto Haveria siteeraaten se, että tosiasiallisesti paljon valtaa paikallisyhteisöissä käyttävät ns. ydinverkostoon kuuluvat henkilöt. Jos näin siis oli, miksei teoksessa laajemmin pohdittu erilaisten verkostojen kehittämisen merkitystä painottuen esimerkiksi sosiaalisten verkostojen näkökulmaan lähtökohtana kumppanuuteen perustuvan hallinnon kehittämiselle. Oman kontribuutionsa olisi lisäksi antanut perehtymisen organisaatioverkostoihin, valta-analyysi ja eliittiverkostoihin tai edelleen poliittikkaverkostoihin pyrittäessä selvittämään omaehtoisen ja tasavertaisen kommunikatiivisen suhteen kehittämistä eri kansalaisryhmien välillä (vrt. myös verkostotalouden aluekehitys). Mielenkiintoista olisi ollut jokatapauksessa lähestyä aihetta alueellisten yhteistoimintaverkostojen kehittämisen näkökulmasta.

Kirjassa nostetaan esille varsin tärkeä teema, jonka mukaan ympäristökysymyksillä voi olla merkittävä vaikutus yrityksen imagoon ja maineeseen nykypäivän ympäristötietoisilla markkinoilla. Tätä olisi kuitenkin vielä syvemmän voinut analysoida sen suhteen, millainen

merkitys ympäristönsuojelulla voi olla alueellisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Voidaan mm. todeta, että aikaisemmin ympäristönsuojelu ja taloudellinen kehitys nähtiin ristiriitaisina tavoitteina, vaikkakin nykyään vallitsee tietoisuus siitä, että ympäristö ja alueellinen kehitys ovat luonteeltaan täydentäviä. Kirjassa esitetyistä näkemyksistä saa josain määrin sen kuvan, että taloudellinen kasvu on ristiriidassa ympäristön hyvinvoinnin kanssa ja taloudelliset intressit hallitsevat liiaksi paikallistason ympäristöasioiden hallinnointia. Nämä ovat kuitenkin tietyllä tavalla annettuja realiteetteja, sillä esimerkiksi maakunnallisten kehittämisohjelmien ensisijaisena tavoitteena on todellakin lisätä maakuntien taloudellista hyvinvointia, mutta sekin voi tapahtua ympäristön kestävässä kehityksessä tukevalla tavalla. Näitä kysymyksiä tekijät olisivatkin voineet enemmän pohtia kehityksen kestävyuden näkökulmasta, vaikkakin kirjassa esitetään varsin oikeutetusti, ettei kestävä kehitys käsitteellä ole yksiselitteistä ja yhtä ainoaa oikeaa määritelmää, joskin pyrkimyksen tulisi olla ekologisen, sosiaalisen, kulttuurisen sekä taloudellisen kestävyuden saavuttaminen. Tämän keskustelun viitoittamaa tietä olisi voitu esimerkiksi käydä tarkastelemalla aluekehitystä ns. LED-näkökulmasta (local economic development), joka on sekä alueellisen kehityksen teoria- että myös käytännön sovellutusten muodossa saanut viime vuosina yhä lisääntyvää huomiota. Lähtökohtana siinäkin on, että alueellisen työnjaon perusta on luonnonvaroissa ja ihmisten henkisissä voimavaroissa tavoitteen ollessa kilpailukyvyyn saavuttaminen ympäristön kestävässä kehityksessä tukevalla tavalla (ks. tarkemmin LED-näkökulmasta esim. Haveri 1994; Blakely 1989).

Yleisarvio

Esittämästäni kritiikistä huolimatta kirja tarjoaa kokonaisuudessaan mielenkiintoisen ja käytännölläheisellä tavalla kirjoitetun esityksen ympäristönsuojelun paikalliseen eriaikaisuuteen. Kirjan puutteena pidän sen teoreettista kapea-alaisuutta, johon aikaisemmin jo viittasin. Teos on myös elävällä tavalla kirjoitettu, eikä lukija varmasti-kaan pitkästi sen ääreen. Vaikkeivat kirjassa esitetyt näkemykset siinäkin ole kovin uusia, se muodostaa perustalaatua olevan yrityksen

hahmottaa paikallisen ympäristöhallinnan moninaisuutta. Teos vastaa siis monilta osin niitä vaatimuksia, joita sille voi kohtuudella asettaa. Kirjaa nostaakin esille varsin ajan-kohtaisen kysymyksen, jonka mukaan ympäristökysymysten paikallista hallintaa luonnehtii kirjauus, jolloin erilaiset maalaiskunnat poikkeavat varsin paljon suhtautumisesaan lähiympäristöjä koskeviin ekologisiin kysymyksiin. Kuitenkaan tämä moninaisuus ei ole mielivaltaista, vaan silläkin on rakenteensa. Tämä merkitsee sitä, että uusia ympäristöohjauksen muotoja ja keinoja etsittäessä paikallinen taso on otettava mukaan hankkeita koskevaan suunnitteluun, kuten rantojensuojeluohjelman epäonnistuminen monella tapaa jo osoitti.

Kirjaa voi suositella luettavaksi teoreettisesta kapea-alaisuudesta huolimatta niin tutkijoille, ympäristöasioista vastaaville virkamiehille kuin muillekin aihealueesta kiinnostuneille henkilöille. Voimme mielenkiinnolla odottaa kirjoittajilta uusia alaa yhä syvemmin analysoivia kirjoituksia esimerkiksi sen suhteen, millaisia muotoja ympäristöhallinnan paikallinen eriaikaisuus on saanut muuallakin kuin Keski-Suomessa ja edelleen ehkäpä osin normatiivisikin toimenpide-ehdotuksia siitä, miten paikallista ympäristöhallintaa tulisi (esim. tarkastelun fokuoiminen rakenteiden, prosessien ja henkilöstön lähtökohtien analysoimiseen) kehittää ympäristökysymysten saamiseksi entistä merkittävämmän »jalansijan» kunnallishallinnossa. Mielenkiintoista olisi edelleen tutkia Martin Jänicken formuloiman ekologisen modernisaation kapasiteetin pohjalta sitä (taloudellinen, innovatiivinen, kommunikatiivinen tai strateginen kapasiteetti) kyky kehittää ympäristöpolitiikkaa, missä määrin suomalaiset kunnat todella omaavat emt. kapasiteetteja.

Tämän kirja-arvostelun lopuksi on syytä kuitenkin kysyä, ovatko ihmiset valmiita tekemään todella konkreettista tekoja ympäristön hyväksi, sillä asenteellisesti on helppo kannattaa ympäristönsuojelua. Kuitenkaan asenteet eivät useinkaan välity toiminnan tasolle. Näitä kysymyksiä itse kunkin tulisi laajemmin pohtia, sillä hyvilläkään ympäristökysymyksiä käsittelevillä teoksilla ei ole juurikaan todellista merkitystä (paitisi ehkä tutkijoille), jos ihmiset eivät toimi niissä esitettyjen suositusten mukaisesti, vaan pyrkivät maksimoimaan omaa hyvinvointiaan ympäristön hyvinvoinnin kus-

tannuksella. Ympäristöllisten ja yhteiskunnallisten ongelmien ratkaiseminen edellyttää niin ikään postmodernille hallinnolliselle ja poliittiselle järjestelmälle ominaisella tavalla entistä enemmän yhteiskunnallista keskustelua ja demokraattista valvontaa, jolloin ympäristötutkimuksessa tulisi päästä kriittisten ja laaja-alaisen näkemysten valossa uudenlaiseen ajattelutapaan, johon esimerkiksi suunnittelun kriittinen traditio ja sen eri konseptit voisivat toimia ideologisenä lähtökohtana. Kommunikatiivisia vaateita uudenlaisesta ajattelutavasta, osallistumisesta ja demokraattisista toimintamalleista ei ole suinkaan helppoa toteuttaa, mutta kunnallishallinnossa kestävä kehitys lähtökohtana ehkäpä jo hieman lii-teen omaisesti päätöksenteon monipuolistaminen jokatapauksessa kohti tilannetta, jossa päätökset tehdään perusteellisen ja avoimen keskustelun pohjalta demokraattisesti ja vastuullisena valinnoista ja niiden seurauksista.

LÄHTEET

- Blakely, Edward J.: Planning Local Economic Development. Theory and Practice. Newbury Park: Sage Publications, 1989. Volume 168.
- Forester, John: Planning in the Face of Power. Berkeley: University of California Press, 1989.
- Haveri, Arto: On adaptive and strategic behaviour of local level communities. Tampere: Tampereen yliopisto, 1994. Acta Universitatis Tamperensis Ser. A Vol. 393.
- Healey, Patsy: Planning Through Debate: The Communicate Turn in Planning Theory. Teoksessa Fischer, Frank & Forester, John (eds.): The Argumentative Turn in Policy Analysis and Planning. Duke University Press, 1993.
- Healey, Patsy: The communicate turn in planning theory and its implications for spatial strategy formation. Environment and Planning B: Planning and Design, 1996, Vol. 23, No 2 March, s. 217–234.
- Stöhr, Walter & Taylor, Fraser (eds.): Development from Above or Below? The Dialectics of Regional Planning in Developing Countries. Chichester: John Wiley & Sons, 1981.

Lari Kuusisto